

A LA RECERCA DEL BARRI PERDUT

Jordi Borja

Urbanista

O a la recerca del ciutadà oblidat. Aquesta va ser una de les pensades d'una alcaldia abatuda per un Fòrum que esperava triomfar i que va passar amb més pena que glòria. O així el van viure a posteriori, al final de 2004, els seus responsables. Ho havien plantejat amb arrogància, gestionat amb incompetència i publicitat amb una ambició al límit del ridícul ("les idees que mouran el món", "cinc milions de participants", etc.). Amb la distància i sense prejudicis, el cert és que no va estar tan malament: els diàlegs van ser d'alt nivell i fins i tot ara podrien donar joc; algunes exposicions van resultar molt atractives, i la zona urbanitzada, molt discutible pel que fa a l'execució, és malgrat tot un motor de desenvolupament d'una zona de la ciutat que fins aleshores havia estat marginal. Bé; de fet, l'autoritat municipal de l'època va confirmar els seus temors: havia rebut un regal enverinat del seu antecessor i en l'aventura van perdre la ciutadania. I es van posar a buscar-la. Per exemple, als barris.

"Els barris no són el producte d'una decisió administrativa. Són realitats heterogènies i amb contorns canviants, als quals no es poden fixar límits."

"Com més petita és la unitat, menys es qüestiona la política municipal, més feble és el moviment social i més forta és la temptació localista i de vegades insolidària."

L'actual alcaldia ha rebut, entre altres, el regal d'una divisió de la ciutat en barris. Dubto que per aquest camí trobin el ciutadà buscat; és més probable que no vagin més enllà del temps perdut prou. És difícil d'entendre les raons que els han portat ara, al final del seu mandat, a aprovar una proposta tan inoperant, tan ximple i alhora tan polèmica com la que va aprovar el ple municipal a la vigília del Nadal. Com que vaig ser membre de la comissió d'experts que va assessorar la proposta (encara que sempre m'hi vaig manifestar explícitament contrari), alguna cosa hi puc dir. I assumeixo que haver dirigit als anys vuitanta els treballs que van portar a estructurar la gestió de la ciutat en districtes em fa especialment

sensible, encara que no necessàriament objectiu, a aquest tema. Llavors (1983) es va aprovar una divisió de la ciutat en deu districtes i durant els mesos següents, fins a disset paquets de transferències de competències, funcions, serveis i recursos. Finalment, el 1986, els reglaments d'organització política i administrativa i de participació ciutadana. Tot va ser aprovat per unanimitat en el ple municipal; crec que va obtenir un consens ciutadà ampli i que continua vigent. Des dels districtes, la relació amb els barris i les entitats es fa naturalment i amb la flexibilitat deguda.

Els barris no són ni poden ser el producte d'una decisió administrativa. Són el que són: realitats heterogènies pel que fa a la composició i canviants quant als contorns, als quals no es poden fixar límits de població i de territori. Són realitats històriques i socials, de vegades marcades per la morfologia original, altres vegades per la vida associativa. El barri és un àmbit possible perquè s'expressin voluntats col·lectives, però no és l'únic. De vegades ho pot ser el districte, molt més gran. I, en altres casos, agrupacions més petites que el barri (o diferents, segons sigui la temàtica), derivades d'una iniciativa pública o d'una demanda ciutadana. La participació, entesa com a relació més o menys regulada entre el Govern i l'Administració de la ciutat, d'una banda, i la ciutadania, associada o no, de l'altra, en uns casos es concretarà als barris i en altres en àmbits diferents.

En resum, definir el barri com el lloc de la nova descentralització no és resoldre un problema, és crear-ne un o molts, de problemes.

Es defineixen i es bategen setanta-tres barris amb presses al final d'un mandat, amb prou temps perquè s'expressin els desacords, però sense temps perquè s'instrumentin actuacions que en demostrin la utilitat per als ciutadans. No s'obté un consens previ, ni en el ple ni amb les entitats ciutadanes. I ningú no és capaç avui dia d'explicar per a què serviran. Primer es va vincular aquesta

proposta a un pla d'equipaments, encara que ara s'hi posa sordina. L'Ajuntament corre el risc que els setanta-tres barris reconeguts constitueixin setanta-tres focus reivindicatius, ja que cada un voldrà assolir el nivell màxim d'equipaments, sigui quina sigui la dimensió que té o la posició que ocupa a la ciutat, la qual cosa en certs casos pot ser una raonable exigència de justícia i en d'altres pot menar a una carrera incontrolada de demandes impossibles d'assumir.

Sense entrar ara en hipòtesis sobre objectius implícits, més o menys perversos, encara que hi hagi indicis que alguna cosa s'amaga en les intencions confessades d'alguns estratèges de l'Ajuntament ("més val tractar amb veïns individuals que amb les associacions", hem sentit dir alguna vegada), sí que podem apuntar alguns probables efectes negatius per a la democràcia ciutadana derivats d'aquest retorn municipal al barri. És obvi que aquesta divisió pot significar un retrocés de la descentralització real del govern de la ciutat, ja que aquesta és viable en àmbits majors que existeixen i estan consolidats: els districtes. Però no ho és en setanta-tres unitats reduïdes i desiguals que poden significar un debilitament dels districtes i una recentralització sectorial. I si ens atenem als àmbits de participació, a més del fet que el barri no sempre és l'adequat, cal tenir en compte que com més petita és la unitat en la qual aquesta es manifesta, més específiques són les demandes, menys es qüestiona la política municipal, més feble és el moviment social i més forta és la temptació localista i de vegades insolidària. En aquests casos, la demanda o bé obté una resposta clientelista per part de l'Administració o bé es deslegitima perquè no es pot recolzar en una visió més àmplia de l'interès ciutadà. És a dir, es redueix la participació a una discussió de l'estil d'una

comunitat de propietaris d'una escala.

Es miri com es miri, el pompós Pla de barris no és un pla, ja que al darrere no hi ha cap altra cosa que una delimitació territorial discutible, i ni tan sols va a favor dels barris, ja que ni afavoreix la descentralització ni possibilita una participació veïnal potent. Més que un retorn al barri (barri que evocava emotivament Gardel a "Melodia de raval"), el barri del pla municipal és el barri condemnat, el barri reu que cantava Fugazot en el Paral·lel dels anys trenta. Tan absurd ens sembla que el govern municipal actual hagi aprovat un pla inoperant i inoportú que heretava l'autisme que va caracteritzar l'anterior alcaldia, com que l'oposició s'hagi prestat a una negociació, fallida per cert, sobre els detalls en comptes de criticar la concepció erràtica de la proposta.

Com que volem creure en la bona fe de l'actual alcaldia, cal suposar que encara no s'ha volgut assumir que aquesta ciutat requereix un projecte urbà ambiciós i global que doni sentit a les actuacions concretes a cada zona de la ciutat; que no es pot continuar amb les actuacions disperses que han caracteritzat l'última dècada; que fan falta estratègies que garanteixin una coherència integradora de territoris i ciutadans. Una tasca que requereix idees fortes i no gests febles com el del Pla de barris. Aquesta pensada ens fa recordar la dita popular Qui no te feina el gat pentina, però la feina hi és; el que caldrà veure en les pròximes eleccions és qui són capaços de dur-la a terme, és a dir, quin és el grau de renovació de les candidatures.

Article publicat al diari El País el 10 de gener de 2007.